

Rakousko-Uherský voják Vratislav Kratochvíl

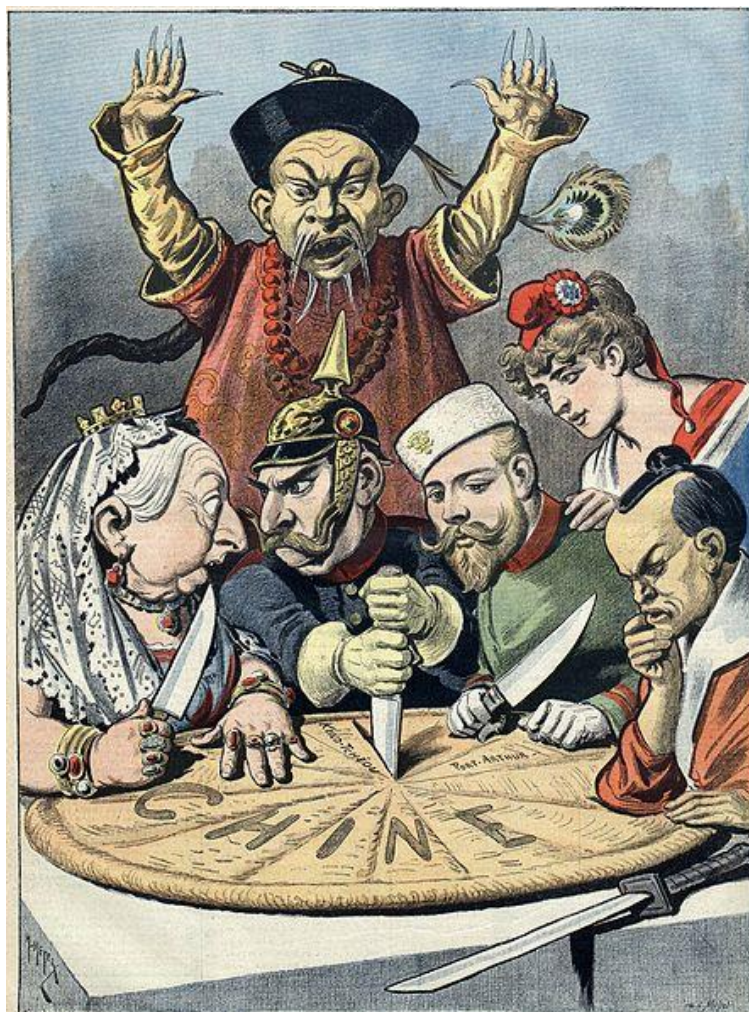
Jak vypukla 1. světová válka? Co se stalo? Kdo proti komu bojoval?

Odpověď na tuto otázku jsem se rozhodl trochu rozvést, a proto jsem zkopíroval mnou napsanou kapitolu „Jak došlo k Velké válce“ ze své připravované seminární práce a snad jednou i publikace na téma „Velká válka v Dolomitech z pohledu českých vojáků“

I. Jak došlo k Velké válce?

I. Politická situace na Evropském kontinentě

Období před válkou se dá označit za soupeření mezi mocnostmi o to, kdo bude mít větší sféru vlivu, více kolonií, surovin, odbytišť zboží a silnější trh.

Obrázek 1: francouzská politická karikatura z roku 1898 – Z obrázku je patrný mocenský střet zájmů světových velmocí. Zleva královna Viktorie (Velká Británie), císař Vilém II. (Německo), car Mikuláš II. Alexandrovič (Rusko), Marianne – symbol francouzské revoluce (Francie), Samuraj (Japonsko).

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:China_imperialism_cartoon.jpg?uselang=cs

Doposud se za největší supervelmoc brala Velká Británie, jejíž ekonomika ovšem začala stagnovat. V roce 1871 došlo k sjednocení Německa a od té doby agresivně stoupalo v žebříčku nejsilnějších mocností vzhůru. Německo však k rozdělování kolonií přišlo pozdě a jejich touha po koloniích se střetla se zájmy nejsilnějších

koloniálních velmocí – Velké Británie a Francie. Nadále stoupalo napětí i na Balkáně, kde měla své zájmy Rakousko-Uherská monarchie.

V posledních letech 19. století docházelo k vytváření spojenectví a vojenských koalic. Mezi prvními z nich byl dvojspolek Německa a Rakouska-Uherska, který se v roce 1882 rozšířil o Itálii a vznikl Trojspolek. Na druhé straně se uzavíraly spojenecké smlouvy mezi Francií, carským Ruskem a Velkou Británií, což v roce 1907 vyústilo ve vytvoření Dohody.

Na začátku 20. století bylo Německo připraveno k válce a vyčkávalo na vhodnou příležitost k odstartování globálního konfliktu. Příležitost na sebe nenechala dlouho čekat. Rakousko – Uhersko v roce 1908 anektovalo Bosnu a Hercegovinu, což ovšem bylo proti srsti většině obyvatelům. Stále sílící odboj a nepokoje v Bosně a Hercegovině podporovalo Srbsko. Rakousko-Uhersko se rozhodlo uskutečnit velké vojenské manévry na hranicích se Srbskem, jako určitý druh provokace. Do Sarajeva přijel sám následník trůnu František Ferdinand d'Este jako vrchní inspektor rakousko-uherské armády, kde na něj byl spáchán atentát, při kterém zahynul i se svou chotí.

II. Rozbuška Velké války

28. června roku 1914 následník rakousko-uherského trůnu František Ferdinand d'Este přijíždí vlakem do Sarajeva, kde nastupuje do sportovního auta Gräf & Stift se staženou střechou, řízeného českým řidičem Leopoldem Lojkou. První zastávkou byla inspekce kasáren, kam dojeli bez úhony. Dalším bodem programu byla radnice.

Na cestě k radnici čekalo hned několik atentátníků s bombami. První dva atentátníky minuli bez problému, jelikož se ani jeden neodvážil zaútočit. Až třetí v pořadí Vaso Čubrilović vrhl bombu na vůz Ferdinanda d'Este, ta se ovšem odrazila od zatažené střechy a vybuchla až pod následujícím vozem. Samotný Vaso Čubrilović skočil do nedaleké řeky Miljacky a pokusil se otrávit kyanidem, který ho ovšem nezabil a tak pokus o atentát skončil nezdarem a uvězněním onoho atentátníka.

Obrázek 2: Ferdinand d'Este, před Sarajevskou radnicí po prvním atentátu
Des Kaisers Rock im 1. Weltkrieg

Po skončení návštěvy radnice se rozhodl František Ferdinand d'Este zrušit oficiální program a vyjádřil žádost navštívit zraněné členy kolony z bombového útoku. Gavrilo Princip se zklamáný a poražený nacházel u obchodu s potravinami, když kolem něho projížděla limuzína Ferdinanda d'Este, se kterou Leopold Lojka špatně odbočil, Princip neváhal, přiskočil k autu z pravé strany a na vůz vyslal dvě střely ze své pistole. První zasáhla Ferdinanda d'Este přímo do krční žíly a druhá jeho ženu Žofii do břicha. Ferdinand a jeho žena po několika minutách zemřeli.

František Ferdinand d'Este údajně před svou smrtí řekl tuto větu: „Žofinko, Žofinko, neumírej! Zůstaň na živu pro naše děti!“. Jeho choť Žofie na to odvětila: „Nic mi není.“

Všichni atentátníci a jejich komplici byli dopadeni a uvězněni, někteří i popraveni. Gavrilo Princip byl odsouzen na 20 let, ovšem již 28. dubna 1918 zemřel v Terezíně na tuberkulózu.

Obrázek 3: Zatčení Gavrilo Principa po Sarajevském atentátu

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gavrilo_Princip_captured_in_Sarajevo_1914.jpg

Obrázek 4: Gavrilo Princip

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gavrilo_Princip_cropped.jpg?uselang=cs

Obrázek 5: František Ferdinand d'Este

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Franz_Ferdinand_d%27Este_Erzherzog.jpg?uselang=c

III. Rozložení sil

Krátce po atentátu v Sarajevu je Evropa na prahu největšího konfliktu v dějinách lidstva. Behem následujících dní si vyhlásí válku největší světové velmoci. Jak ovšem byly tyto velmoci na válku připraveny?

Centrální mocnosti

Německé císařství

(vojenský potenciál: počet obyvatel – 67 mil., počet obyvatel v koloniích - 12 mil., muži v odvodovém věku - 9 mil. a 750 tisíc)

Německo se na válečný konflikt horlivě připravovalo, již několik let. Císařská armáda předčila ostatní armády zejména díky špičkovému výcviku, perfektní výzbroji, disciplíně, kvalitnímu důstojnickému sboru a hlavně díky hrdosti a vlastenectví. Mírový stav německé císařské armády činil cca. 840 000 mužů, při mobilizaci se mělo toto číslo vyšplhat na 4 mil. Německá armáda se mohla pyšnit také největší flotilou vzducholodí, které byly ve Velké válce masově nasazovány. Největší slabinou Německa bylo nedostatečně velké námořnictvo, které se početně nemohlo s loďstvem Velké Británie rovnat.

Obrázek 6: Německý důstojník oznamuje vyhlášení války

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Germany_at_the_Start_of_the_First_World_War,_1914_Q81755.jpg?uselang=cs

Rakousko-Uhersko

(vojenský potenciál: počet obyvatel – 51 mil., muži v odvodovém věku - 3 mil.)

Armáda monarchie byla pravým opakem té německé. Zaostávala téměř oproti všem soupeřům. Hlavním důvodem byl fakt, že Vídeň na armádě šetřila, a tak se výdaje na Rakousko-Uherskou armádu nevyrovnaly ani z čtvrtiny těm německým. Kostru armády tvořilo 450 tisíc vojáků. Po mobilizaci se měla armáda rozrůst o 3 mil. mužů na konečných cca. 3 mil. 500 tisíc mužů. Nedostatek financí nebyl tou největší slabinou. Stejnokroje Rakousko-Uherské armády nosili Němci, Maďaři, Slované (Češi, Slováci, Slovinci, Chorvati, Srbové, Poláci, Ukrajinci), Rumuni nebo i Italové a Židé. Armádu s takovým mnohonárodnostním složením nebylo vůbec lehké udržet pohromadě. Během války se to u řady vojáků projevilo neochotou bojovat za Rakousko-Uherské mocnářství. Přes všechny tyto problémy se mohla monarchie těšit věhlasu dělostřelectva, které patřilo ke světové špičce.

Osmanská říše

Armáda Osmanské říše čítala před začátkem války zhruba 250 tisíc mužů. Předválečná mobilizace měla zvýšit jejich počet na 800 tisíc, což není nikterak velké číslo, když se podíváme na velikost Osmanské říše. S povoláním vojáku do služby to nebylo jednoduché. Muslimové po zaplacení určité částky do armády nemuseli, křesťané bojovat za islamistickou říši bojovat nechtěli a tak se armádním povinností vyhýbali. Samotná předválečná mobilizace trvala půl roku.

Itálie

Itálie byla od roku 1882 spojencem Berlína i Vídně. V roce 1914 své spojence ve válce nepodpořila a ponechala si neutralitu. O rok později v roce 1915 se nakonec rozhodla do války vkročit, ovšem na straně Dohodových mocností. Pár dní před Velkou válkou však byla Itálie vnímána jako důležitý spojenec proti Dohodě. Nezmobilizovaná armáda Itálie měla v roce 1914 něco kolem 850 000 mužů.

Dohoda

Francie

(vojenský potenciál: počet obyvatel - 36 mil. a 600 tisíc, počet obyvatel v koloniích- 57 mil. a 700 tisíc, muži v odvodovém věku – cca. 6 mil.)

Největším problémem Francie byl menší počet obyvatel oproti Německu, které mělo téměř dvakrát větší počet obyvatel, a tak i dvakrát větší počet mužů schopných boje. Tento deficit musela francouzská armáda dorovnávat vojáky, kteří byli naverbováni v koloniích.

Velká Británie

(vojenský potenciál: počet obyvatel – 46 mil., počet obyvatel v koloniích – 434 mil. – především Indové, muži v odvodovém věku – 6 mil. a cca. 500 tisíc)

Námořnictvo Velké Británie bylo největší a nejsilnější na světě. Žádná z centrálních mocností se nemohla počtem lodí měřit s touto koloniální velmocí. Za to armáda byla malá. Velká Británie měla jenom profesionální armádu čítající 120 tisíc mužů. V roce 1908 byly vytvořeny teritoriální síly složené z dobrovolníků. Šlo o tzv. „Sobotní vojáky“ a velení s nimi počítalo pouze jako s domobranou. Těchto „Sobotních vojáků“ měla Velká Británie k dispozici 270 tisíc. V případě ohrožení mohla britská generalita počítat se 733 tisíci muži včetně záloh a teritoriálního vojska. I přes malý počet byli britští vojáci považováni za jedny z nejlepších na světě.

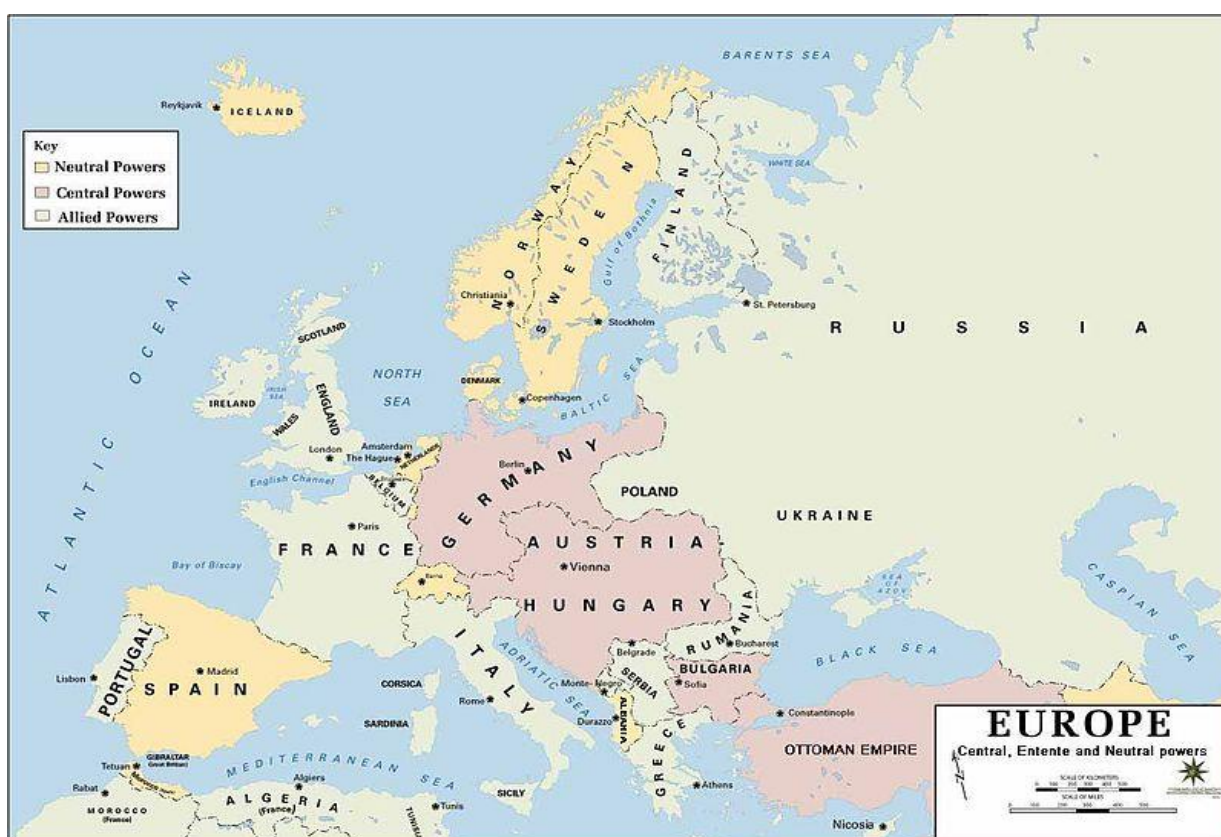
Rusko

(vojenský potenciál: počet obyvatel – 164 mil., muži v odvodovém věku – 17 mil.)

Největší ze všech zemí Evropy. Carská armáda se mohla opírat o takřka nevyčerpatelné lidské zdroje. Mírový stav ruské armády byl 1 mil. a necelých 500 tisíc mužů. Ruští generálové počítali, že do šesti týdnů jsou schopni zmobilizovat 4 mil. a 500 tisíc vojáků. Po dokončení celkové mobilizace mělo ruské vojsko čítat bezmála 6 mil. a 500 tisíc mužů. V roce 1912 byl upraven odvodový zákon z roku 1874, který umožnil řadu výjimek pro vysokoškoláky, živitele rodin nebo pro muslimy. Rusko tak odпустило povinnou službu téměř polovině všech mužů v odvodovém věku, zatímco Německo uvolnilo pouze 2% mužů. Problémem ruské armády byla výzbroj. Rusové disponovali malým dělostřelectvem, chyběli kulometry a hlavně pušky. Po zmobilizování vojáků v roce 1914 chybělo 350 tisíc ručnic. Vojáci, pro které zbraně nezbyli, tak putovali na frontu s holými rukama s cílem opatřit si výzbroj od padlých.

IV. Začátek Pekla

Dne 28. července roku 1914 vyhlásila rakousko-uherská monarchie válku Srbsku. Hned 30. července odpovědělo na agresi Rakouska-Uherska mobilizací carské Rusko. Německo vstoupilo do války proti Rusku a Francii na straně Rakouska-Uherska, a už 4. srpna obsadilo Belgii. Tentýž den vyhlásila Velká Británie válku Rakousku-Uhersku i Německu a vstoupila do války na straně Dohody. O pár týdnů se do války přidala Osmanská říše a Bulharsko na straně Ústředních mocností. Itálie ignorovala smlouvu Trojspolku a nakonec v roce 1915 vstoupila do války na straně Dohody. Poslední velkou mocností byly Spojené státy, které se přidaly k Velké Británii, Francii, Rusku a Itálii až v roce 1917.

Obrázek 7: (Evropa 1914, žlutá barva – neutrální státy, růžová barva – Ústřední mocnosti, zelená barva – státy Dohody)

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Europe_in_1914.jpg?uselang=cs

Tajemství vojenského kufříku

Příběh c. a k. vojáka Vratislava Kratochvíla

Píše se rok 1883 a poslední paprsky zapadají za obzor. Všechny domy v Dolních Břežanech se již uložili k spánku, avšak v jednom domě spát se nechystají. V předsíni sedí Vilém Kratochvíl ruce v pěsti zatnuté, po čele mu stéká pot, celý netrpělivý. Vedle ve světnici jeho žena Marta v bolestech porodní bábě naslouchá. Celé to martyrium trvá několik hodin. Vilém už ani nedoufá, když konečně bába přichází. Nyní již otec Vilém objímá svou drahou ženu, se synem na prsou. Oba se dali štěstím do pláče, však šlo o syna prvorozeného. Hrdý otec vstane, slzy si utírá a vzápětí svému synu jméno po prvním českém králi dává.

Následující léta nebyla pro rodinu lehká. Matku porod poznamenal natolik, že už další děti donosit nemohla. Otec se musel den co den, od úsvitu až do doby než slunce zapadlo o drobné hospodářství starati. Uživit rodinu pro něj problém nebyl, ale dopřát Vratislavovi lepší vzdělání v jeho silách nebylo. Léta plynula, synek rostl před očima a v šesti letech nastupuje na místní základní školu. Pro všechny bylo velkým překvapením, jak obratným byl žákem, psát a číst se učil pomalu. Jeho zalíbení bylo v číslech. Učitel brzy objevil, že Vratislav je nadaný na matematiku.

Školácký věk už Vratislava minul a nyní se mělo rozhodnout o jeho budoucnosti. Otec sice chtěl pro svého potomka jen to nejlepší, ale i přes doporučení pana učitele, aby nadaný žák ve studiu pokračoval, určil, že syn bude po jeho boku hospodařit na jejich skromném hospodářství. Vratislav to přijal se vším respektem, který k otci choval a na své oblíbené počty zanevřel.

Práce rolníka devatenáctiletého Vratislava moc netěšila. Stále ve volných chvílích, kterých bylo poskrovnu, ve světnici s tužkou v ruce nad nejrůznějšími počty vysedával. Měl jich dostatek, protože pan učitel ho, ve snaze zachovat jeho talent, neustále zásoboval. Díky tomu, že byl v číslech obratný, chodíval s tím málem, co rodinný grunt vyprodukoval, na trhy do nedaleké Jesenice. Ve vedlejším stánku prodávala Anežka Wintrová šátky, které pletla ona a její maminka. Otec jí tragicky zahynul, když jí bylo pouhých devět. Anežka byla velice hezká, a jak už to bývá v mladých srdcích, zalíbení k lásce snadno přeskočilo. Dva měsíce na to se konala skromná veselka a Anežka se i s její maminkou přestěhovala ke Kratochvílům na statek.

Každý muž musel vůči císaři svůj dluh splatit, a tak i na Vratislava čekala vojna. Stalo se tak v roce 1904, když mu bylo dvacet jedna let. Rozloučil se s chotí Anežkou, s rodiči a pešky vyrazil do Prahy, tam co se měl k odvodu hlásit.

25. dubna se nalézal v Praze na vojenském odvodu. A právě zde mu pomohl jeho talent na matematiku. Poté co se dozvěděli z doporučení pana učitele z rodných Dolních Břežan, že Vratislav je zdatný počtář, byl zařazen k dělostřelcům, konkrétně ke Korpsartillerieragiment Kaiser No. 8. V příštích třech letech se Vratislav učil

novému řemeslu, a sice tomu vojenskému. V prvních měsících ho čekal všeobecný výcvik s ručnicí a seznámení s armádními zvyklostmi. Po těchto úvodních procedurách už mu začal tvrdý výcvik c. a k. dělostřelce. Během výcviku mu byla přidělena stará polní houfnice. Tu obsluhoval s dalšími třemi muži. Jeden se jmenoval Jan a bydlel kousek od Vratislava v Jesenici, druhý byl Václav z Roztoku a poslední z nich Petr z Úval. Postupem času se mezi nimi vytvořilo silné přátelství.

Vojna utekla Vratislavovi jako voda. Po třech letech se těžko se svými kamarády loučil, život na vojně se mu taky líbil, byl o něco lehčí než ta úmorná dřina v hospodářství, ale přesto všechno se na rodný statek těšil, kvůli své ženě Anežce a rodičům. Doma ho už čekali. Anežka mu skočila kolem krku rovnou ve vratech. Přivítal se s rodiči a jen co přišel, hned musel jít s otcem koně na orbu připravit. Práce už bylo na otce samotného mnoho a ty tři roky, co byl Vratislav na vojně, mu daly velice zabrat. Nyní je opět vše jak má být. Vratislav je ovšem stále jednou nohou na vojně, protože na dalších 7 let bude rezervistou a poté další dva jako voják v zeměbraně.

Byl krásný 28. červnový den roku 1914. Na vrata u Kratochvilů klepe pošťák jako každý jiný den, dnes však Vratislava informuje o atentátu na následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este. Po celých Čechách zavládl smutek za budoucího panovníka, který mohl mnohé pro Čechy změnit. O měsíc později 28. července pošťák předává zprávu o mobilizaci. Rakousko-Uhersko jde do války. Anežka velice plakala, že její milovaný muž musí do války, teď když čekají miminko. Vratislav ji uklidňoval, že dlouho pryč nebude.

O týden později byl Vratislav předvolán do Prahy na místo, kde tři roky strávil na vojně. Do Prahy odcestoval společně s Janem, se kterým se pravidelně scházel. Po sedmi letech se zde setkávají se svými kamarády Václavem a Petrem. Všichni podstoupili krátký výcvik, aby si vše připomněli, a navíc absolvovali měsíční rekvalifikaci na úplně novou houfnici Škoda 149 mm Haubitze Modell 14, kterou budou v poli obsluhovat. Nakonec se vše trochu protáhlo a až po dvou měsících vyrážejí do Haliče, kde Rakousko-Uhersko čelí ruské hrozbě.

Překvapilo je, v jaké chudobě zde v Haliči lidé žijí. Vratislav a jeho druzi museli rychle zbudovat palebné postavení na dolním toku řeky San, mezi pevnostmi Přemyšl a ústím Sanu, v nadcházející se bitvě u Krašniku. Tři dny pálili děly do Rusů bez ustání a zdařilo se. První vítězství a Rakousko-Uherská armáda zahrnala Rusy až k Lubinu. Ovšem Vratislav se s kamarády moc dlouho radovat nemohl, protože nadcházející ruský protiútok je donutil ustoupit až do Karpat, kde se obě armády zakopaly.

V září si Vratislav začal pomalu uvědomovat, že se domu jen tak nevrátí. Armáda habsburské monarchie utrpěla silné materiální a lidské ztráty, téměř čtvrt miliónu padlých a zraněných. Ještě těžší chvíle nastaly s příchodem zimy. Vratislav si začal stěžovat, jak je možné, že jejich děla dostřelí akorát tak do ruských zákopů, za to ta ruská jim ostřelují týl a ohrožují je na životě. Jan s ostatními si více stěžoval na nedostatek stravy. Bylo jim proti srsti žít se týdně tuřínem, syrovými okurkami a

mrkví. Jednoho dne byl Vratislav vyslán na velitelství pro instrukce na příští týden. Cestou se plahočil zasněženou cestou, po které na frontu proudily nové síly a z fronty naopak zmrzačení chudáci. Cestou narazil na téměř nahé děti, jak v těchto podmínkách mrznou u cesty. Neváhal ani vteřinu a dal jim své rukavice a z torny vytáhl záložní ponožky. Odměnou mu byl úsměv a rozzářené oči šťastných dítek.

Boje se zde táhly až do května. 23. května se otevřela nová fronta v Itálii, která zradila monarchii, porušila svoji neutralitu a pozvedla zbraně proti svým bývalým spojencům. Pro Vratislava to byla ze začátku dobrá zpráva, protože před tím než odcestoval jeho pluk do Itálie, dostali všichni týdenní dovolenou doma. Vratislav se vrací domů plný myšlenek. Jak pak se asi daří jeho ženě a rodičům, kteří jsou na hospodářství sami, navíc obtěžkány odvody potravin pro vojsko? Jak asi vypadá a jak se jmenuje dítě, které se jim narodilo, když Vratislav nasazoval život v Karpatech?

Doma nikdo o jeho příjezdu nevěděl. Jen co otevřel vrata, rozplakal se, statek za pouhý rok tak zpustl. Zrovna byl čas oběda. Ve chvíli, kdy Vratislav vstoupil do světnice, rodina obědvala. Oběd to byl velice skromný, od toho čím se živil Vratislav na frontě, se moc nelišil. Jen co Anežka Vratislava ve dveřích spatřila, objala ho. Vzápětí ho vedla k malé dcerce Aničce ležící v kolíbe, kterou pro ni vyrobil jeho otec Vilém. Dovolena to pro Vratislava nebyla, neboť na statku se za ten týden nadřel víc, než jak měsíc na frontě. Týden minul a Vratislav musel zpět do pole. Od živořící rodiny se mu nechtělo, ale dezerce se přísně trestala. V Praze na nádraží už čekal vlak, kde se po týdnu setkal se svými kamarády, kteří doma viděli stejné obrazy co Vratislav.

Italská fronta se, od všeho co zatím Vratislav viděl, tuze lišila. Vysokohorské štíty, středomořské klima a moře. Vše bylo pro něj nové. Ale jedno se neměnilo. Každou chvíli přesuny děl a materiálu po cestách úzkých, navíc pod neustálou palbou italských alpinů. Při jedné této cestě granát dopadl těsně pod cestu a část komunikace s sebou strhl. Do této strže se vrátil koňský povoz se zapřaženým dělem. Na místě zahynulo osm vojáků jejich, jedním z nich byl i Vratislavův kamarád Petr. Na truchlení ovšem nebyl čas. Po nebezpečných přesunech museli vojáci budovat palebné postavení, aby mohli ostřelovat italské pozice.

Voda, té bylo pomálu a to málo, co se k Vratislavovi dostalo, bylo nevalné kvality. Jednoho dne se ze špinavé vody nakazil úplavicí a dva měsíce strávil v lazaretu.

Po návratu ho ranila zpráva, že jeho další kamarád Václav zahynul při osmé bitvě na Soči. Nyní mu zbyl již pouze přítel nejlepší Jan. To co doposud zažívali, bylo nic oproti tomu, co je čekalo nyní. Ofenzíva na Piavě započala v listopadu roku 1917 a po úvodních úspěších se vojska monarchie zastavila na řece Piavě, která se stala po zničení všech mostů neprostupnou hradbou. Vratislav s Janem a další tisíce rakousko-uherských vojáků živořili. Téměř žádný přísun potravin, promočení, ohrožování malárií, kterou zde přenášeli komáři, záviděli Italům jejich pohodlí. Ti byli mnohem lépe zásobováni a nejednou se v hlavách Vratislava a Jana vyskytla myšlenka dezerce.

Generální štáb rakousko-uherské armády zaspal a po odchodu německých jednotek nařídil zbídačeným jednotkám překročit řeku, to už bylo ovšem příliš pozdě,

jelikož Italové stačili frontu stabilizovat a posílit. Bylo velké štěstí, že zde Vratislav s Janem nezahynuli. Po tomto neúspěchu už jenom ustupovali. Vratislav tušil, že se blíží konec války.

Když už Vratislav ani nedoufal, přišel tolik vytoužený mír. Představitelé státu, který už v podstatě neexistoval, teda Rakouska-Uherska, přijali 3. listopadu 1918 kapitulaci a Vratislav se mohl vrátit domů, již do nově vzniklého Československa. Dříve než se vrátil, tak 11. listopadu 1918 skončilo válečné peklo i na západní frontě podepsáním příměří v Compiègne.

Konečně byl Vratislav po čtyřech letech volný. Mohl sundat vojenský mundúr, který ho ty léta tížil, obejmout svou ženu Anežku a dcerku Aničku a znovu začít žít jako svobodný člověk.